

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio CXXIX. De partibus fortitudini in speciali. Et primo de
magnanimitate.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

sonnat litera ponenti ambas circa aggressum, alteram respectu preparationis, alteram respectu executionis. Patientia uero, & perseverantia respectu mali, quod tristitia importat, sunt illa quidem, ne animus frangatur tristitibus, quae sunt in periculis mortis &c. ista uero, ne ipsum diu sustinere talia tristitia, quae sunt in periculis mortis &c. animum fatiget. Et propterea haec partes in concupiscibili ponenda sunt, in qua est tristitia. Unde fortitudo, licet sit in irascibili, in qua sunt timor, & audacia, exigit tamen modificationem spem & tristitiam ad actum suorum perfectionem: & propterea vocantur modificationes hanc partes integrales. Et per hoc patet, quod non superflue, sed necessario multiplicentur huiusmodi morales dispositiones, & habitus, ut scilicet in qualibet materia propria uirtus cum conditionibus requisitis inueniatur, quasi totum cum suis partibus heterogeneis, & cunctis confuso indistinctis relinquentes naturas totorum, & partium. Ac per hoc patientia, quae est totum, fiat pars, aut econtra.

q. 123. art. 1. ad 1.

quatuor principales reducuntur, quas Tullius ponit.

AD SEPTIMUM dicendum, quod illa quinque quae ponit Aristoteles definiuntur a uera ratione uirtutis, quia etiam conueniant in actu fortitudinis, ut supra habitus est. Et ideo non ponuntur partes fortitudinis, sed quidam fortitudinis modi.

QVAESTIO CXXIX.

De magnanimitate, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de singulis fortitudinis partibus, ita tamen, quod sub quatuor principalibus, quas Tullius ponit, alias comprehendamus, nisi quod magnanimitatem, de qua etiam Aristoteles tractat, loco fiducia ponemus.

- ¶ Primo ergo considerandum erit de magnanimitate.
- ¶ Secundo, De magnificentia.
- ¶ Tertio, De patientia.
- ¶ Quarto, De perseverantia.
- ¶ Circa primum primum considerandum est, de magnanimitate. Secundo, de uitiis oppositis.

Circa primum quaeruntur octo.

- ¶ Primo. Vtrum magnanimitas sit circa honores.
- ¶ Secundo, Vtrum magnanimitas sit solum circa magnos honores.
- ¶ Tertio, Vtrum sit uirtus.
- ¶ Quarto, Vtrum sit uirtus specialis.
- ¶ Quinto, Vtrum sit pars fortitudinis.
- ¶ Sexto, Quomodo se habeat ad fiduciam.
- ¶ Septimo, Quomodo se habeat ad securitatem.
- ¶ Octauo, Quomodo se habeat ad bona fortuna.

IN articulo 1. quaest. 129. dubium occurrit, An magnanimitas sit circa magna operari, tanquam proprium actum, & obiectum: an sit circa magna operari, ut circumstantiam recte sperandi honores magnos. Et est ratio dubij, quia de magnanimitate diuersa dicuntur. Dicitur namque hic, & in quarto Ethicorum, quod est uirtus circa honores magnos ut propriam materiam, & in litera hac exprimitur, quod proprius actus eius est recte uti magnis honoribus. Dicitur rursus in quarto Ethicorum, quod magnanimitas est, quod in unaquaque uirtute magnum. Vbi author exponendo dicit, quod per hoc magnum est specialis uirtus distincta ab aliis, quia tendit ad rationem magni in cuiuslibet uirtutis opere. uerbi gratia. Fortitudo intendit fortiter agere: magnanimitas intendit magna operari infortiter agendo, & sic de aliis. In eodem quoque quarto dicitur, quod magnanimus moderare delectatur de honore, nec ipsum multum aestimat, & quod medietas in appetitu honoris consistit, si appetitur, unde oportet, & ut oportet. Ex quo apparet, quod sit magna operari est, unde oportet appetere honorem, ideo magnanimitas attendit ad magna operari, ut circumstantiam, unde magnos honores appetat, unde oportet, & utatur ut oportet. Ex al-

tera autem parte apparet, quod magnanimitas intendit ad operandum magna, & ad appetendum magnos honores, quibus digna.

Ad huius difficultatis euidentiam operari

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum magnanimitas sit circa honores.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod magnanimitas non sit circa honores. Magnanimitas enim est in irascibili, quod ex ipso nomine patet, nam magnanimitas dicitur quasi magnitudo animi. Animus autem pro ui irascibili ponitur, ut patet in 3. de anima, ubi Philosophus dicit, quod in sensu appetitu est desiderium, & animus, id est, concupiscibilis, & irascibilis: sed honor est quoddam bonum concupiscibile, cum sit premium uirtutis, ergo uidetur, quod magnanimitas non sit circa honores.

¶ 2. Praeterea Magnanimitas cum sit uirtus moralis, oportet quod sit circa passionem, uel operationem: non autem est circa operationem, quia sic esset pars iustitiae, & sic relinqueretur, quod sit circa passionem: honor autem non est passio, ergo magnanimitas non est circa honores.

¶ 3. Praeterea Magnanimitas uidetur pertinere magis ad perfectionem quam ad fugam. dicitur enim magnanimus, quia ad magna tendit: sed uirtuosi non laudantur ex hoc, quod cupiunt honores, sed magis ex eo, quod eos fugiunt, ergo magnanimitas non est circa honores.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 4. Ethicorum, quod magnanimitas est circa honores, & in honorationem.

RESPONDEO dicendum, quod magnanimitas ex suo nomine imponit quandam extensionem animi ad magna. Consideratur autem habitudo uirtutis ad duo. Primum ad materiam, circa quam operatur, alio modo ad actum proprium, quod consistit in debito usu talis mat-

gnae honor non est obiectum, sed obiectum autem est magnum in ratione, utroque tamen magnanimitas dicitur, quia formale obiectum eius, est magnum opere: ex materia uero, quia magnum est in ratione bona, bonum maximum est. Ethicorum distinguitur a materia eius, ita actus eius est actu circa materiam. Nam obiectum est ipso, quod operatur magna: materiam uero, quod alium ipem moderatum magnum, ut patet in 4. Ethicorum. Et hoc patet, quia nisi magnanimus tenderet ad magna non in genere minimorum bonorum, quae bona, sed uere magna bona, quae sunt

fer uerè magnanimus, utpote non tendens in uerè & simpliciter magna bonâ: & nisi appetitum, delectationemq; magni honoris glorie que humane moderaretur, non esset circa honores ut pro primam materiam. Ex quibus patet, quid ad quætionem dicendum sit, q. simpliciter, & absolute loquendo, operari magna spectat

ria. Et quia habitus uirtutis principaliter ex actu determinatur, ex hoc principaliter dicitur aliquis magnanimus, quia habet animû ad aliquem magnum actum. Aliquis autem actus potest dici dupliciter magnus, uno modo secundum proportionem: alio modo absolute. Magnus quidem potest dici actus secundum proportionem etiam, qui consistit in usu alicuius rei parue: uel mediocris, puta, si aliquis illa re optime utatur: sed simpliciter, & absolute magnus actus est, qui consistit in optimo usu rei maxime. Res autem, quæ in usum hominis ueniunt, sunt res exteriores, inter quas simpliciter maxima est honor, tum quia propinquissimum est uirtuti, utpote, testificatio quædam existens de uirtute alicuius, ut supra habitum est: tum etiã quia Deo, & optimis exhibetur: tum etiam quia homines propter honorem consequendum, & uituperium uitandum, alia omnia postponunt. Sic autem dicitur aliquis magnanimus ex his, quæ sunt magna absolute, & simpliciter; sicut dicitur aliquis fortis ex his, quæ sunt difficilia simpliciter. Et ideo consequens est, quod magnanimitas consistat circa honores.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod bonum, uel malum, absolute quidem considerata, pertinent ad concupiscibilem: sed in quantum additur ratio ardui, sic pertinent ad irascibilem. Et hoc modo honorem respicit magnanimitas, in quantum scilicet honor habet rationem magni, uel ardui.

AD SECVNDVM dicendum, quod honor, etsi non sit passio, uel operatio, est tamen alicuius passionis obiectum, scilicet spei, quæ tendit in bonum arduum. Et ideo magnanimitas est quidam immediate circa passionem spei,

nimis intendit magna operari in qualibet uirtute, in quantum scilicet, tendit ad ea, quæ sunt digna magno honore. Et rursus, quia honor est cuiusque uirtutis præmium: ideo ex consequenti ratione suæ materię respicit omnes uirtutes, hæc ille. Sunt enim hæc intelligenda ex ea parte, qua magnanimitas distinguitur ab aliis uirtutibus, scilicet ex parte specialis materię: cû quo tamen stat, quod ut distinguitur ab eis ex parte formalis obiecti, aliter se habeat: utroque namq; modo ab aliis uirtutibus magnanimitas distinguitur, ut infra latius patebit.

mediatè autem circa honorem, sicut circa obiectum spei: sicut & de fortitudine supra dictum est, quod est circa pericula mortis, in quantum sunt obiectum timoris, & audaciæ.

AD TERTIVM dicendum, quod illi, qui contemnunt honores hoc modo, quod pro eis adipsicendis nil inuoluentis faciunt, nec eos nimis appetant, laudabiles sunt. Si quis autem hoc modo contemneret honores, quod non curaret facere ea, quæ sunt digna honore, hoc uituperabile esset. Et hoc modo magnanimitas est circa honores, ut uidelicet studeat facere ea, quæ sunt honore digna: non tamen sic, ut pro magno æstimet humanum honorem.

ARTICVLVS II.

Utrum magnanimitas de suuatione habeat, quod sit circa magnum honorem.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod magnanimitas de sui ratione non habeat, quod sit circa magnum honorem. Propria enim materia magnanimitatis est honor, ut dictum est: sed magnum, & paruum accidit honori, ergo de ratione magnanimitatis non est, quod sit circa magnum honorem.

¶ 2 Præterea. Sicut magnanimitas est circa honores, ita mansuetudo est circa iras: sed non est de ratione mansuetudinis, quod sit circa iras magnas, uel paruas. ergo etiam non est de ratione magnanimitatis, quod sit circa magnos honores.

¶ 3 Præterea. Paruus honor minus distat à magno honore, q̄ honoratio: sed magnanimitas bene se habet circa ex honorationes: ergo etiam, & circa paruos

magnû est fugibile, immo plus: & similiter potest argui de ira respectu paruæ passionis fugibilis, & uindictæ amabilis. Secundo omnes passionis in hoc conueniunt, quod possunt in appetitu resistunt rationi: & non possunt non resistunt: & utriusque horum est, siue obiecta sint, siue nō sint. Omnia quoque obiecta passionum in hoc conueniunt, quod non resistunt rationi, nisi apprehensa causent passionem in appetitu: & similiter: quod resistunt, si apprehensa causant passionem in appetitu, ergo si aliqua passiones resistunt ut passionis, & omnes: & si aliqua ex parte obiectorum, & omnes. Tertio. Timor, in quantum timor, non plus resistit rationi, quam cupiditas, in quantum cupiditas: & tristitia ex paruipensione, in quantum tristitia, non plus resistit rationi, quam tristitia difficultatis rerum difficultium gerendarum, ergo. Quartum. Nulla obiecta resistunt rationi, nisi ratione passionum ab eis causata.

q. 129. art. 2. & 4.

¶ Super Quæstione ceteris magnanimitas Aristotelium secundum.

¶ Nart. 2. q. 129. dubium occurrit ex Martino in eodem lib. de fortitudine, tractatu de Magnanimitate, quæstio. 1. ubi recitata differentia posita hic in litera inter passionis in hoc, quod quædam sunt, quæ habent magnam uim resistendi rationi principaliter ex parte passionis: & quædam principaliter ex parte rerum, quæ sunt obiecta passionum &c. subdit, q̄ ista opin. S. Tho. uidetur mihi deficere in aliquibus. Primo, in ipsa distinctione: q̄ si hoc ualeat, constat q̄ unum membrum intelligitur cum præcisione alterius, quia si unum includeretur in alio, nulla esset differentia inter membra. Tunc arguo sic. Quantumcumque repugnantiam rationi nata est facere cupiditas pecunie ex parte obiecti, tantam natus est facere timor ex parte obiecti. Periculo rum mortis in bello, igitur distinctio Thomæ nulla. Antecedens probatur, quia quantumcumque pecunia siue parua, siue magna est amabilis, tantum terribile siue paruum, siue

Sup. q. 60. art. 1. cor. Et infra præsentia. q. 4. ad 1. & q. 130. ar. 2. ad 1. Et 3. dist. 9. q. 1. ar. 2. cor. & q. 3. ad 3. Et di. 34. q. 4. ar. 2. co. ¶ Ar. præ.

causatarum: & omnia, quæ causant huiusmodi passionem, resistunt rationi. ergo distinctio nulla.

¶ **Secundo** deficit opinio S. Tho. in hoc dicto. s. q. circa passiones primi generis non est aliqua virtus: nisi circa illud, quod est magnum. Probatur, quia circa parvas concupiscentias, circa parvas iras, & paruos timores, potest aliquis de facere, superabundare, & medioeriter se habere. ergo circa hæc omnia est aliqua virtus: & per consequens circa parvas concupiscentias est ita bene temperantia, sicut circa magnas, & similiter mansuetudo circa parvas iras &c. Et circa hoc multiplicat Martinus multas rationes, quas pertranseo: quia non procedunt contra sensum litteræ verum, sed contra male acceptum ab ipso sensum, ut patebit respondendo.

¶ **In eodem 2. articulo** dubium occurrit circa illud. Res exteriores existentes, etiam si sint parvae, sunt multum appetibiles, ut pote, necessarie ad uitam hominis. Videtur. n. cum hoc ad litteram dicatur de pecunia & honore, dupliciter desicere, Primo in hoc, quod non solum parua pecunia, aut honor, sed parvus cibus, aut potus est multum appetibilis propter eandem rationem, quia in necessarius est ad uitam hominis. Secundo in hoc, quod honorem ponit inter necessaria ad uitam hominis, cum non sit necessarius, ut patet.

¶ **In eodem 2. articulo** in responsione ad tertium, dubium occurrit, Quo magnanimitas sit etiam circa paruos honores, ut in littera dicitur, & cum hoc distinguatur ab alia virtute, quæ est circa paruos honores, & similiter ab aliis virtutibus, puta, temperantia, fortitudine, & mansuetudine in hoc, quod illa sunt circa magna principaliter, & parua secundo: magnanimitas autem circa magna solum.

¶ **Ad euidenciam** primi dubij sciendum est, quod doctrina authoris est formalis, & formaliter intelligenda. Non distinguit ergo passiones contra obiecta, aut contra: sed in utroque membro accipit passiones cum suis obiectis, & obiecta cum suis passionibus. Neque distinguit passiones contra passiones, puta, amorem, desiderium, delectationem &c. contra timorem, audaciam &c. quoniam una & eadem passio, cum diuerso tamen obiecto, sub utroque membro continetur, ut patet de amore, desiderio, & delectatione carnali, & de eisdem passionibus respectu pecunie. Sed distinguit passiones cum quibusdam aliis suis obiectis in hoc, quod quædam uim magnam resistendi rationi habent principaliter ex parte passionis: quædam principaliter ex parte obiecti. Vbi nota tria. Primo,

quod quædam appetitus sensitivus, in quo sunt passiones, naturaliter subditur rationi: & ideo virtutes, quæ sunt circa huiusmodi passiones, non ponuntur, nisi circa id, quod est magnum in illis passionibus. Sicut fortitudo est circa magnos timores, & audacias: temperantia autem circa maximam delectationem concupiscentias: & similiter mansuetudo est circa magnas iras. Passiones autem quædam habent magnam uim repugnantiam rationi ex ipsi rebus exterioribus, quæ sunt passionum obiecta, sicut amor, uel cupiditas pecunie, siue honoris. Et in his oportet esse uirtutem non solum circa id, quod est magnum in eis, sed etiam circa mediocria, uel minora: quia reuertius existentes, etiam si sunt parua, sunt multum appetibiles. Repugnare, necessaria ad uitam hominis. Et ideo circa appetitum concupiscentiarum sunt due uirtutes, una quidem circa mediocres, uel moderatas, scilicet liberalitas: alia autem circa pecunias magnas, scilicet magnificentia. Similiter etiam & circa honores sunt due uirtutes, una quidem circa mediocres honores, quæ in nomine dicitur nominari tamen ex his extremis, quæ sunt philotimia, id est, amor honoris: & aphilotimia, id est, sine amore honoris. Laudatur enim quandoque qui amat honorem, quandoque qui non curat de honore, prout scilicet, utrumque moderate fieri potest: circa magnos autem honores est magnanimitas. Et ideo dicendum est, quod propria materia magnanimitatis, est magnus honor, & ad ea tantum magnanimitas, quæ sunt magnæ honore digna.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod magni, & paruum per se.

¶ **mo,** quod author non dicit, quod quædam ex parte obiecti: sed dicit, quædam naturaliter in deira quæ differentia consideranda, quod ut patet ex procedentibus, a sensu habent rationem passionis et ad

G
H
I

K

I. s. e. g. ante med. tom. 5.

Lib. 7. rex. 17. & 18. tom. 2.

I. s. cap. 3. in fi. tom. 5.

Cap. 4. par. 4. iniquitatulum a principio.

tionis est: & similiter quantum convenientiam afferens obiecto- rum. Omnia siquidem haec a comparatione literarum longe sunt: quoniam ut patet ex dictis, in litera comparantur passiones integras, hoc est, cum talibus obiectis, passionibus integris, hoc est, cum talibus obiectis in hoc, quod est resisteret principaliter ex parte pas-

ciens se haberi ad honorem secundum se consideratum: sed magnam differentiam faciunt, secundum quod comparatur ad rationem, cuius modum in usu honoris obseruari oportet, qui multo difficilius obseruatur in magnis honoribus, quam in paruis.

Ad secundum dicendum, quod in ira, & in alijs materijs, non habet difficultatem notabilem, nisi illud, quod est maximum, circa quod solum oportet esse uirtute. Alia autem est ratio de diuitijs, & honoribus, quae sunt res extra animam existentes.

Ad tertium dicendum, quod illi, qui bene magnis utitur, multo magis potest bene uti paruis. Magnanimus ergo intendit magnos honores, sicut quibus, est dignus, uel etiam sicut minoribus his, quibus est dignus, quia scilicet uirtus non potest sufficere honorari ab homine, cui debetur honor a Deo. Et ideo non extollitur ex magnis honoribus, quia non reputat eos supra se, sed magis eos contemnit: & multo magis moderatur, aut paruos. Et similiter etiam de honorationibus non frangitur, sed eas contemnit, utpote, quas reputat sibi indigne afferri.

ARTICVLVS III.

Uirtus magnanimitas sit uirtus.

Ad tertium sic proceditur. Videtur, quod magnanimitas non sit uirtus. Omnis enim uirtus moralis in medio consistit: sed magnanimitas non consistit in medio, sed in maximo, quia maximis dignificat seipsum, ut dicitur in 4. Ethic. ergo magnanimitas non est uirtus.

¶ 2. Præter. Qui unam uirtutem habet, habet omnes, ut supra * habitum est: sed aliquis potest habere

bitus: sed non sunt connexæ secundum actus, ut hic dicitur, propter quamcunque dispositionem propinquam ad actum, ergo nec dicuntur connexæ secundum habitus propter quamcunque dispositionem ad habitum.

¶ Ad hoc dubium dicitur, quod responso literæ optime sibi, & ueritati consonat, & quod illa propositio est falsa, Propinqua dispositio ad habitum non est, nisi mediante actu generatio illius habitus. Habentur siquidem habitus secundariorum uirtutum, puta, magnificentiae, magnanimitatis, & huiusmodi, in propinqua dispositione ex hoc ipso, quod habentur uirtutes principales, quæ Cardinales uocantur. Illa quoque propositio adiuncta, Prius est dispositio ad actum, quam ad habitum uirtutis, distinguenda est: quia de actu uirtutis contingit loqui dupliciter. Primo, ut est actus uirtutis, ut sit a uirtuoso: & sic falsa est: quoniam prius oportet habere uirtutem, quam actum uirtutis, eo modo, quo a uirtuosis actus exercetur

Alimenta. Alio modo possunt appeti, ut possidendi: & sic comprehenduntur sub pecunia nomine, & cadunt sub hoc membro, & habent parua pecunia rationem.

¶ Ad secundum uero dicitur, quod licet honor non sit necessarius ad uitam corporalem hominis, est tamen necessarius ad uitam politicam: adeo ut etiam famuli italicorum, & coquorum suos uelint honores. Homo autem est naturaliter animal politicum. ¶ Ad dubium ultimo motum in responsione ad tertium, respondetur, quod de magnanimitate uere negatur, quod est circa paruos honores, ut propriam materiam: quia est circa magnos honores solum ut propriam materiam. Cui quo tamen ita, quod eminenter est quodammodo circa paruos honores, & priuationem honoris, f. despiciendo illos, & priuationem eorumdem. Virtus autem innominata, quæ est circa mediocres honores, est circa illos, ut propriam materiam: & priuationem illorum respicit ex illa parte, qua respicit contrarium sibi uicium per defectum. Priuatio enim alibi ex parte nigri se tenet.

¶ 3. Præterea. Virtus est bona qualitas mentis, ut supra habitum est: sed magnanimitas habet quaedam corporales dispositiones. dicit enim Philosophus in 4. Ethic. * quod qui est paruus dignus, & his dignificat seipsum, temperatus est, magnanimus autem non. ergo magnanimitas non est uirtus.

¶ 4. Præterea. Nulla uirtus opponitur alteri uirtuti: sed magnanimitas opponitur humilitati. nam magnanimus se dignum reputat magnis, & alios contemnit, ut dicitur in 4. Ethic. * ergo magnanimitas non est uirtus.

¶ 5. Præterea. Cuiuslibet uirtutis proprietates sunt laudabiles: sed magnanimitas habet quaedam proprietates uituperabiles. Primo quidem, quia non est memor beneficiorum: secundum, quia est ociosus & tardus: tertium, quia utitur ironia ad multos: quarto, quia non potest alijs conuicere; quinto, quia magis possidet infructuosam, quam fructuosam. ergo magnanimitas non est uirtus.

Sed contra est, quod in laudem quorundam dicitur 2. Macha. 14. Nicanor audiens uirtutem comitum Iudæ, & animi magnitudinem, quam pro patrie certaminibus habebat &c. laudabilia autem sunt solum uirtutum opera. ergo magnanimitas, ad quam pertinet magnam animam habere, est uirtus.

RESPON. Dicendum, quod ad rationem uirtutis humanae pertinet, ut in rebus humanis bonum rationis seruetur, quod est proprium hominis bonum. In-

bitus: sed non sunt connexæ secundum actus, ut hic dicitur, propter quamcunque dispositionem propinquam ad actum, ergo nec dicuntur connexæ secundum habitus propter quamcunque dispositionem ad habitum.

¶ Ad hoc dubium dicitur, quod responso literæ optime sibi, & ueritati consonat, & quod illa propositio est falsa, Propinqua dispositio ad habitum non est, nisi mediante actu generatio illius habitus. Habentur siquidem habitus secundariorum uirtutum, puta, magnificentiae, magnanimitatis, & huiusmodi, in propinqua dispositione ex hoc ipso, quod habentur uirtutes principales, quæ Cardinales uocantur. Illa quoque propositio adiuncta, Prius est dispositio ad actum, quam ad habitum uirtutis, distinguenda est: quia de actu uirtutis contingit loqui dupliciter. Primo, ut est actus uirtutis, ut sit a uirtuoso: & sic falsa est: quoniam prius oportet habere uirtutem, quam actum uirtutis, eo modo, quo a uirtuosis actus exercetur

Lib. 4. ca. 3. circa principium.

Li. 4. cap. 3. non multum ante finem.

Li. 4. cap. 3. a medio.

¶ Super Quaestiones centesimas vigesimas nona Articulum 3.

In articulo eiusdem 129. q. in responsione ad secundum, dubium ex Martino in dicto tractatu. q. 2. occurrit. Vbi contra hanc responsionem arguit, quod non satis consonat sibi ipsi.

Propinqua, inquit, dispositio ad habitum non est nisi mediante actu generatio illius habitus, ita quod est prius dispositio ad actum, quam ad habitum. ergo uirtutes magis sunt connexæ secundum actus, quam secundum habitus.

¶ Ad hoc dubium dicitur, quod responso literæ optime sibi, & ueritati consonat, & quod illa propositio est falsa, Propinqua dispositio ad habitum non est, nisi mediante actu generatio illius habitus. Habentur siquidem habitus secundariorum uirtutum, puta, magnificentiae, magnanimitatis, & huiusmodi, in propinqua dispositione ex hoc ipso, quod habentur uirtutes principales, quæ Cardinales uocantur. Illa quoque propositio adiuncta, Prius est dispositio ad actum, quam ad habitum uirtutis, distinguenda est: quia de actu uirtutis contingit loqui dupliciter. Primo, ut est actus uirtutis, ut sit a uirtuoso: & sic falsa est: quoniam prius oportet habere uirtutem, quam actum uirtutis, eo modo, quo a uirtuosis actus exercetur

exercetur, ut patet. Secundo, ut est actus secundum speciem tantum uirtutis, eo modo, quo etiam uir quantumcumque iniustus, quandoque facit iustum, soluendo quod debet. & talis actus praedicat uirtutem, quia fabricando fabri sumus. Sed cum de connectione uirtutum est sermo, non de istis imperfectis, sed de perfectis actibus uirtutis sermo est. Et propterea in proposito negandum est, quod prius est dispositio ad actum, quam ad habitum, quoniam e contra est uerum: & ideo argumentum nihil ualet.

¶ In 1. huius q. & r. 2. q. 6. ¶ ar. 2. ad 1.

¶ In 4. cap. 8. paulo primo. ¶ r. 1.

¶ In 4. ca. 3. ¶ r. 5.

¶ In eodem articulo in responsione ad quartum, dubium occurrit ex eodem Martino, in eadem quaestione, contra hanc responsionem directe sic arguente. Humilitas facit quod homo secundum conditionem magnorum bonorum, quae a Deo possidet, se magnis dignificet, & ad magna opera conformia illis bonis tendat: & magna nimitas facit, quod secundum conditionem defectuum suorum se parupendat, ergo nulla penitus est differentia inter magnanimum & humilem in se dignificando, & non dignificando magnis bonis. Antecedens pro prima parte probatur, tum primo quia secundum Sanctum Thomam humilitas facit honorare alios & dignificare, in quantum in eis inspicit aliquid de donis Dei, ergo humilitas, si similia inspicit quis in se, facit quod dignificet se magnis bonis: tum secundo, quia uel humilis cognoscat dona Dei, quae habet, esse in se, aut non. Non primum, quia humilitas nec sensum, nec intellectum hebetat. Si secundum, ergo humilis cognoscat in se dona Dei, etiam magna. Aut ergo secundum ea magnis bonis se dignificat, aut non. Si sic, ergo humilitas eodem modo inclinat, sicut magnanimitas. Si non, ergo contrarietas inter magnanimitatem, & humilitatem est: humilitas enim inclinat ad non se dignificandum. Secunda uero pars antecedentis probatur, quia magnanimitas iudicat secundum ueritatem, ergo si sunt aliqui defectus in eo, magnanimitas sua inclinat eum ad minus aestimandum de se tantum, quantum illi defectus sunt impeditui uirtuosarum operationum. Secundo principaliter posito casu, quod sit aliquis maxime magnanimitas, & maxime humilis, dignus aliqua certa ardua administratione, & sic existimetur a ciuibus &c. committentibus illam illi. Tunc sic. Aut iste per utramque uirtutem simul iudicabit se dignum illa, & suscipiet, aut per utramque iudicabit se indignum, & refutabit, aut per magnanimitatem iudicabit se dignum, & per humilitatem se indignum. Non pri-

¶ mum, nec secundum, quia sic habere non potest, tum quia duo contradictoria esse debent in eodem, tum quia iudicia contraria sunt, & tunc ager contra dictamen humilitatis.

¶ tardum. Similiter etiam acutus uocis, & uelocitas, praecipue competit his, qui de quibuslibet contendere uolunt, quod non pertinet ad magnanimos, qui non intromittunt se, nisi de magnis. Et sicut praedicta dispositiones corporalium motuum conueniunt magnanimo secundum modum affectionis eorum: ita etiam in his, qui sunt naturaliter dispositi ad magnanimitatem, tales conditiones naturaliter inueniuntur.

¶ Ad quartum dicendum, quod in homine inuenitur aliquid magni, quod ex dono Dei possidet: & aliquis defectus, qui competit ei ex infirmitate naturae. Magnanimitas ergo facit, quod homo se magnis dignificet secundum considerationem donorum, quae possidet ex Deo, sicut si habet magnam uirtutem animi, magnanimitas facit quod ad perfecta opera uirtutis tendat. Et similiter est dicendum de uisuslibet alterius boni, puta, scientiae, uel exterioris fortunae. Humilitas autem facit, quod homo seipsum parupendat secundum considerationem proprii defectus. Similiter etiam magnanimitas conuenit alios secundum quod dicuntur donis Dei. Non enim tantum alios appetiatur, quod pro eis aliquid indecens faciat, sed humilitas alios honorat, & superbia res aestimat, in quantum in eis aliquid inspicit de donis Dei, unde dicitur in Psal. 14. de uiro iusto. Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus: quod pertinet ad contemptum magnanimitatis. Timentes autem Dominum glorificant, quod pertinet ad honorem humilis. Et sic patet, quod magnanimitas, & humilitas non sunt contraria, quamuis in contraria tendere uideantur, quia procedunt secundum diuersas considerationes.

¶ non dignificabit se illa. Si non, ergo non debet esse haec administratione. ¶ Ad hanc dubitationem Martini contra Thomam, & magnanimitatem, respondetur, quod prima probatioem prima pars dicitur, quod ratio de aliis, & de seipso respectu humilitatis inclinat ad respiciendum in alio bonum seu defectum. Ad secundam uero dicitur, quod impedit hominem humilem a cogitando, quod habet ipse. Sed ex hoc non sequitur, quod significare se secundum illa. Secundo dicitur, quod ignicionem iustorum, uel temperantiam, & tamen non sequitur, ergo ad quod

A mo &c. est defectus. Ex hoc igitur quod magnanimus se dignificat simpliciter, & humilis secundum quid tantum se indignificat, hoc est, indignum se aestimat in relatione ad suos defectus, patet quod nec antecedentia, nec consequentia repugnant, ut patet tabatur repugnare, accipiendo dignum semper simpliciter. Et similiter patet, quod humilis magnanimus procedit ad actus magnos semper tamen indignum se credens, cognoscens, & dicens in relatione ad proprios defectus. Unde de angelis celestibus dicimus, quod tremunt ante Deum, referendo hoc ad defectum naturae, quae ex se potest deficere: quamvis semper felices assistant, & ministrant Deo.

ARTICVLVS III.

Utrum magnanimitas sit uirtus specialis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod magnanimitas non sit specialis uirtus. Nulla enim specialis uirtus operatur in omnibus uirtutibus: sed Philosophus in 4. Ethic. * dicit, quod ad magnanimum pertinet, quod est in unaquaque uirtute magnum. ergo magnanimitas non est specialis uirtus.

¶ 2. Præter. Nulli speciali uirtuti attribuantur actus diuersarum uirtutum: sed magnanimo attribuitur diuersarum uirtutum actus, dicitur enim in 4. Ethico. * quod ad magnanimum pertinet non solum agere commouentem, quod est actus prudentiae: neque facere iniusta, quod est actus iustitiae: & quod est promptus ad benefaciendum, quod est actus charitatis: & quod ministrat proptere, quod est actus liberalitatis: & quod est ueridicus, quod est actus ueritatis; & quod non est placidius, quod est actus patientiae. ergo magnanimitas non est specialis uirtus.

¶ 3. Præter. Qualibet uirtus est quidam specialis ornatus animae, secundum illud Isa. 61. Induit me domini uestimentis salutis, & postea subdit. Quasi sponsum ornatum monilibus suis: sed magnanimitas est ornatus omnium uirtutum, ut dicitur in 4. Ethic. * ergo magnanimitas est uirtus generalis.

SED CONTRA est, quod Philosophus in 2. Ethic. * distinguit eam contra alias uirtutes. RESPOND. Dicendum, quod sicut supra dictum est, * ad specialem uirtutem pertinet, quod modum rationis in aliqua determinata materia ponat. Magnanimitas autem ponit modum rationis circa determinatam materiam, scilicet, circa honores, ut supra dictum * est: hoc

tenet in magnum suum actum. Præterea. Magnum in actu temperantiae, uel iustitiae aut habet rationem ardui, aut non. Si habet rationem ardui, ergo maxima temperantia non potest in magnum actum temperantiae. Si non, ergo magnum in tali actu non est obiectum magnanimitatis, quia cum sit in irascibili, oportet obiectum eius esse quoddam arduum.

Præterea. Magnum in cuiuscunque uirtutis opere, quod dicitur obiectum magnanimitatis, aut significat magnam quantitatem actus uirtutis substractam, puta, temperantiae, uel fortitudinis. & sic redeunt difficultates praemissarum rationum: aut significat aliquod superadditum quantitati actus illius substractae uirtutis. Et tunc assignetur illud, quod non apparet, cum magnanimus fortis-

tenet in magnum suum actum.

¶ Præterea. Magnum in actu temperantiae, uel iustitiae aut habet rationem ardui, aut non. Si habet rationem ardui, ergo maxima temperantia non potest in magnum actum temperantiae. Si non, ergo magnum in tali actu non est obiectum magnanimitatis, quia cum sit in irascibili, oportet obiectum eius esse quoddam arduum.

¶ Præterea. Magnum in cuiuscunque uirtutis opere, quod dicitur obiectum magnanimitatis, aut significat magnam quantitatem actus uirtutis substractam, puta, temperantiae, uel fortitudinis. & sic redeunt difficultates praemissarum rationum: aut significat aliquod superadditum quantitati actus illius substractae uirtutis. Et tunc assignetur illud, quod non apparet, cum magnanimus fortis-

re in iusta, uel fortia &c. cum arguitur. Aut humilis, ut sic, dignificat se, aut non respicitur, quod non. Et cum inferitur. Ergo est contraria magnanimitati humilitas, nihil ualeat sequela: quia aliud est humilitatem non in lineare ad dignificandum hominem bonis, quibus est dignus; & aliud est humilitatem inclinare ad non dignificandum hominem bonis, quibus est dignus. Nam in primo est pura negatio, in secundo affirmatio, inclinatio ad oppositum: & primum uerificatur de humilitate, non secundum, & tamen arguens secundum imponit humilitati. Ad secundum uero partem antecedentis principalis, scilicet quod magnanimitas facit, quod homo se candum conditionem defectuum suorum se paripendat, dicitur, quod non est falsa sic prima pars: quoniam magnanimitas tendit ad magnum in qualibet uirtute: ac per hoc, in quantum tendit ad magnum in humilitate operatur, facit quodammodo quod humilitatis est. Non sic autem humilitas deponit magnanimitatem, sicut magnanimitas magnificat humilitatem: & ideo prior pars dicitur antea dicitur simpliciter negata. Ad secundum argumentum principalis dicitur, quod respondit ibi recitata est bona, & sumpta ex littera praesentis. Ad improbatorem autem dicitur, quod dicitur inter dignum simpliciter, uel secundum hoc, solum quae rationem. Humilitas namque indignum secundum quid, hoc est, secundum proprios defectus; magnanimitas uero dignum simpliciter, hoc est, omnibus consideratis, iudicat. quod patet ex duobus. Primo, ex hoc, quod humiles inuenimus non nisi quantum ex se est subtrahere se a magnis, ut patet de Ioane Baptista. Ego autem debeo baptizari: & tamen baptizauit Christum. Et in ueteri testamento Moyses, & Hieremias a diuina legatione ob proprios defectus se subtraherant, quam simpliciter parati erant suscipere, ut fecerunt. Secundo ex ratione: quia humilitas non est retractiua a uirtutum operibus, sed custos omnium, semper inclinans hominem ad nihil sui sapiendum, quod spectat ad secundum quid: magnanimitas autem ad cuiuscunque uirtutis magna tendens non secundum quid, sed omnibus consideratis, etiam eo quod ad humilitatem spectat, dignificat simpliciter hominem his bonis, in quibus dignus est. Et licet fundamentum dignitatis bonorum sint dona Dei, hoc tamen non facit dignum secundum quid: quia quicquid est homo, & hominis, & in homine, est donum Dei. Non sic autem de defectibus: quoniam non quicquid est ho-

Infra art. 5. & 2. q. 134. ar. 2. ad 2. & 2. di. 42. q. 2. ar. 4. cor. & di. 44. q. 2. ar. 1. cor. & 3. d. 9. q. 1. ar. 1. q. 2. cor. & di. 33. q. 3. ar. 1. q. 2. ad 1. & ad 1. & 4. di. 14. q. 1. ar. 1. q. 3. ad 2. & di. 16. q. 4. ar. 1. q. 2. ad 2. Et ma. q. 2. * Lib. 4. c. 37 ante mediu com. 5. di. 4. c. 3. c. 5.

¶ Super Quaestio centesima octuagesima ne Articulus quartus.

In articulo 4. eiusdem 129. quaest. dubium occurrit circa illud. Proprius actus magnanimitatis est tendere in magnum in cuiuscunque uirtutis opere, quod habetur in 1. Ethic. Et facit difficultatem magnam in praesenti articulo. Author siquidem ex parte materiae distinguit magnanimitatem ab alijs. Hoc autem difficultatem facit ex parte formalis rationis: & est ratio debij, quia magnum, & paruum cuiuscunque actus uirtutis non distinguuntur specie, ac per hoc eiusdem uirtutis est tendere in actum suum sine magnum, sine paruum.

Et sic magnanimitas coincidit cum qualibet uirtute, in quantum facit suum actum magnum, & sic non est uirtus specialis, sed qualibet uirtus, ut exercens magnum actum. Non est ergo magnanimitas una uirtus, sed est maxima fortitudo, maxima iustitia, maxima temperantia, & sic de alijs; qualibet enim harum

Li. 4. c. 3. ante med. t. 5.

Li. 4. c. 7. t. 5. q. 123. ar. 1.

Ar. 4. & 3. h. ius q.

fortissimus tendit in maximum fortitudinis actum, q̄ in aliam tendat magnitudinem, quam fortitudinis ad intra, & honoris ad extra: de quo non est ad præsens propositum loqui.

¶ Ad huius difficultatis evidentiam sciendum est primò, q̄ magnum, & paruum, ut in prædicamentis dicitur, est relatiuū circa quantitatem. Propter q̄ importat ultra subiectiū quantitatem, & relationem. Et licet ex parte quantitatis magnum, & paruum non distinguantur specie, quia eiusdem est speciei linea parua, & magna, & similiter superficies & corpus: & similiter ex parte subiecti, seu rei quatenus, non existit magnum, & paruum differentia specifica: Magna siquidem, & parua aqua eiusdem est speciei, & similiter magna, & parua albedo: ex parte tamen relationis specificè distinguuntur magnum, & paruum. Sicut, relatiua specie distincta, sicut duplum, & dimidium spectant, non ad relatiua æquiparantia, sed suppositionis, & superpositionis. Quocirca, licet magnum, & paruum non distinguantur specie rei, q̄ dicitur magna, uel parua, puta, albedinis, caloris, honoris, pecunie &c. nec specie quantitatis: sicut tamen relatiua inter se distincta specie. Sciendum est secundo, quod in effectibus naturalibus duo inveniuntur. Tres ipsa, q̄ est terminus formalis actionis, & magnitudo ipsius. Sicut cum ignis calefacit aqua, est sibi & calor, q̄ formaliter terminat calefactionem, & quantitas eius, puta, q̄ est calor, ut duo &c. Ad hæc autem duo naturale agens ita se habet, quod primum est, ad quod directè intendit, quodque ex ratione formæ qua agit, directè producit. Secundum uero ex conditione ipsius formæ provenit. Calidum, n. in quantum calidum, facit calidum. Sed quia intensius est actius calor, ideo in patiente disposito fit non solum calor, sed calor intensus. Ita quod calidum actiuum directè non intendit, nisi calidum facere tanquam proprium, & formalem effectum. Intentionem autem caloris efficit non tanquam ex forma in se directè, sed tanquam conditione concomitante naturaliter tale agens in hoc pacto &c. Et quia in anima intellectus natus est ad unam diuideri, & anima natura quædam est, in hoc anima excedit materiam, q̄ efficit magnitudinem actus uirtutis non solum per modum naturæ, sed et per conditionem actus, sicut de calore dictum est, sed et per modum intentionis directæ intentionem ipsius magnitudinis, ut cuiusdam rationis formalis. Ita q̄ homo ualde fortis, & magnanimus dupliciter tendit in magnam fortitudinis actum. Primò, per modum naturæ, in quantum fortis: ex ratione namque sue magnæ fortitudinis exit in magnam fortitudinis actum, sicut magnus calor in magnam calefactionem. Secundò, per directam intentionem ipsius magnitudinis, in quantum magnanimus: ex ratione namque magnanimitatis tendit in magnitudinem actus fortitudinis, ut propria rationem formalem intendat. Ita q̄ magnitudo actus fortitudinis a fortitudine fit, & respicitur, ut conditio concomitans actum ex magnitudine fortitudinis: a magnanimitate uero fit, & respicitur, ut formale obiectum ipsius. Et propterea distinguuntur specie fortitudo, & magnanimitas, utpote habentes diuersas rationes formales

q. 103. artic. 2. ad 2.

¶ obiectus. Fortitudinis namque obiectum est in moralibus, quando scilicet magnanimus tendit in obiectum conditionis, illudmet est alterius fortitudinis. Sciendum est tertio, q̄ inter magnam fortitudinem non secundu se, sed per aliam, sicut est ratio ueritatis, quia uidetur ex timore procedere. Quod etiam aliquis sit planctiuus, ad defectum pertinet, quia per hoc uidetur animus exterioribus malis succumbere: & ideo hæc, & similia uirtutum magnanimus secundum quandam specialem rationem, scilicet tanquam contraria excellentiæ, uel magnitudini.

¶ Ad III. dicendum, quod quilibet uirtus habet quandam decorem, siue ornatum ex sua specie, qui est proprius unicuique uirtuti, sed superadditur alius ornatu ex ipsa magnitudine operis uirtuosi per magnanimitatem, quæ omnes uirtutes maiores facit, ut dicitur in 4. Ethicæ.

ARTICVLVS V.

Virum magnanimitas sit pars fortitudinis.

¶ AD QUINTVM sic proceditur. Videtur, quod magnanimitas non sit pars fortitudinis. Idem enim non est pars sui ipsius: sed magnanimitas uidetur idem esse fortitudini, dicit enim Seneca in libro 2. de qua tuor uirtutibus. Magnanimitas, quæ & fortitudo dicitur, sicut cordi tuo, cum fiducia magna uiues. & Tullius 2. dicit in primo de officijs. Viros fortes magnanimos eisdem esse uolumus ueritatis amicos, minimèque fallaces. ergo magnanimitas non est pars fortitudinis.

¶ Præter Philosophum in 4. Ethicæ.

nem ardui, & paruum non. Et propter hoc in moralibus, quando scilicet magnanimus tendit in obiectum conditionis, illudmet est alterius fortitudinis. Et sic est in proposito quoniam & magnanimitas uirtus, & magnum in honoribus succumbit. Et stat autem arduum distinguuntur specie a natura. ¶ Ad secundum dicitur, quod magnanimitas dupliciter consideratur. Primò, ut siue magnanimitas, scilicet operis temperantia, & ad temperantiam spectat ab habitu, sed ratione alterius, dicitur non habet rationem ardui, & ad temperantiam dicitur, ut siue magnanimitas, dicitur rationem fortitudinis respicitur, & sic habet rationem ardui, & ad temperantiam spectat. ¶ Ad tertium dicitur, quod non est hic differentia per se magnam opus temperantia, sed ad temperantiam, & a magnanimitate: magnanimitas operati semper significatur. Sed cum respicitur ad temperantiam, non habet rationem ardui, & ad temperantiam spectat ab ea, ut dicitur est. Quod uero temperantiam, habet rationem rationis formalis fortitudinis ab ea, & propterea magnanimitas temperantia uero, & alie uirtutes habent per se temperantiam, iusta fortia, & huiusmodi. Magnanimitas sequenti aringunt, ut dicitur est.

cit quod magnanimus non est philokindinos, idest, amator periculi: ad fortem autem pertinet se exponere periculis. ergo magnanimitas non convenit cum fortitudine, vt possit dici pars eius.

¶ 3 Præc. Magnanimitas respicit magnum in bonis sperandis. Fortitudo autem respicit magnum in malis timendis, vel audiendis: sed bonum est principalius quàm malum. ergo magnanimitas est principalior virtus quàm fortitudo. non ergo est pars eius.

SED CONTRA est, quod Macrobius & Andronicus ponunt magnanimitatem fortitudinis partem.

RESPONDEO, Dicendum, quod sicut supra dictum est *, principalis virtus est, ad quam pertinet aliquem generalem modum virtutis constituere in aliqua materia principali. Inter alios autem generales modos virtutis vnus est firmitas animi, quia firmiter se habere requiritur in omni virtute, vt dicitur in 1. * Ethico. Præcipue tamen laudatur hoc in virtutibus, quæ in aliquo arduum tendunt, in quibus difficillimum est firmitatem seruare. Et ideo quâro difficilium est in aliquo arduo firmiter se habere, tanto principalior est virtus, quæ circa illud firmitatem præstat animo. Difficilium autem est firmiter se habere in periculis mortis, in quibus confirmatur animus fortitudo, quàm in maximis bonis sperandis, vel adipiscendis, ad quæ confirmatur animus magnanimitas: quia sicut homo maxime diligit vitam suâ, ita maxime refugit mortis pericula. Sic ergo patet quod magnanimitas convenit cum fortitudine, in quantum confirmatur animus circa aliquod arduum. Deficit autem ab ea in hoc, quod firmatur animus in eo circa quod facilius est firmitatem seruare. Vnde magnanimitas ponitur pars fortitudinis, quia adiungitur ei sicut secundaria principali.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sicut Philosophus dicit in 5. * Ethico. carere malo accipitur in ratione boni. Vnde & non superari ab aliquo grati malo, puta, a periculis mortis, accipitur quodammodo pro eo, quod est attingere ad magnum bonum, quorum primum pertinet ad fortitudinem, sed secundum ad magnanimitatem: & secundum hoc fortitudo, & magnanimitas pro eodẽ accipi possunt. Quia tamen alia ratio difficultatis est in vtroque prædictorum, ideo proprie loquendo magnanimitas a Philosopho * ponitur alia virtus a fortitudine.

AD II. dicendum, quod amator periculi dicitur, qui indifferenter se periculis exponit: quod videtur pertinere ad eum, qui indifferenter multa quasi magna existimat, quod est contra rationem magnanimitatis. Nullus enim videtur pro aliquo se periculis exponere, nisi illud magnum existimet. Sed pro his, quæ vere sunt magna, magnanimus promptissime se periculis exponit: quia operatur magnum in actu fortitudinis, sicut in actibus aliarum virtutum. Vnde & Philosophus ibidem * dicit, quod magnanimus non est microkindinos, idest, pro paruis periclitans. Sed est megalokindinos, idest, pro magnis periculis periclitans. & Seneca dicit in libro 7 de quatuor virtutibus. Eris magnanimus, si pericula non appetas vt temerarius, nec formides vt timidus. Nam nil timidum facit animum, nisi reprehensibilis vitæ conscientia.

AD III. dicendum, quod malum in quantum habet in modum, fugiendum est. Quod autem contra ipsum sit persistendum, est per accidens. in quantum oportet sustinere mala ad conseruationem bonorum. Sed bonum de se est appetendum: & quod ab eo refu-

giatur, non est nisi per accidens, in quantum scilicet existimatur excedere facultatem desiderantis. Semper autem quod per se est, potius est quàm illud quod est per accidens: & ideo magis repugnat firmitati animi arduum in malis, quàm arduum in bonis. & ideo principalior est virtus fortitudinis, quàm magnanimitatis. Licet. n. bonum sit simpliciter principalius quàm malum, malum tamen est principalius quàm ad hoc.

ARTICVLVS VI.

Utrum fiducia pertineat ad magnanimitatem.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quod fiducia non pertineat ad magnanimitatem. Potest enim aliquis habere fiduciam non solum de seipso, sed etiã de alio, secundum illud 2. ad Corinth. 3. Fiduciam autẽ talem habemus per Christum Iesum ad Deum, non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis: sed hoc videtur esse contra rationem magnanimitatis. ergo fiducia ad magnanimitatem non pertinet.

¶ 2 Præc. Fiducia videtur esse timori opposita, secundum illud Isa. 12. Fiducialiter agam. & non timebo: sed carere timore magis pertinet ad fortitudinem. ergo & fiducia magis ad fortitudinem pertinet, quàm ad magnanimitatem.

¶ 3 Præc. Præmium non debetur nisi virtuti: sed fiducia debetur præmium. dicitur enim ad Hebr. 3. quod nos sumus domus Christi, si fiduciam & gloriam spei vsque in finem firmam retineamus. ergo fiducia est quædam virtus distincta a magnanimitate: quod etiã videtur per hoc quod Macrobius * eam magnanimitati coniuudidit.

SED CONTRA est, quod Tullius * in sua Rhetorica videtur ponere fiduciam loco magnanimitatis, vt supra dictum est. ¶

RESPON. Dicendum, quod nomen fiduciæ ex fide assumptum esse videtur. Ad fidem autem pertinet aliquid, & alicui credere. Pertinet autem fiducia ad spem, secundum illud Iob 11. Habebis fiduciam proposita tibi spe: & ideo nomen fiduciæ hic principaliter significare videtur, quod aliquis spem concepiat ex hoc, quod credit verbis alicuius auxiliũ promittentis. Sed quia fides dicitur et opinio vehemens, contingit aut aliquid vehementer opinari non solum ex eo, quod est ab alio dictum, sed etiã ex hoc quod est in alio consideratum: inde est quod fiducia etiam potest dici, quia aliquis spem alicuius

Secunda Secunda S. Thomæ.

¶ Super Questionis centesimo vigesimo nona Articulum sexagesimum.

¶ In art. 6 eiusdem q in responsione ad tertium pro quanto ibi dicit, quod fiducia pro spe certa in materia magnanimitatis non est virtus, sed conditio virtutis, dubium ex Martino o c currit in eodẽ tract. quæst. de fiducia, p. hãre primò, quod est species magnanimitatis. Primo, fiducia continetur sub aliqua virtute, vt inferius sub superiore essentiali: sed nulla est alia, nisi magnanimitas. ergo. Minor patet, quia restricta est ad materiam magnanimitatis. Maior probatur, quia actus fiduciæ est actus per se virtuosus. ergo habitus est per se virtuosus. Dicitur secundò, quod non valet, quod dicit Thomas, quod fiducia importat quandam modum spei: quia fiducia est spes roborata ex firma opinione, quia possit queri, quod per modum spei intelligat. Att. n. intelligit ipsam spem, aut aliud a spe. Et si aliud, aut intrinsecum, aut extrinsecum: & facile deduceretur mēbra. Ego autem dico, quod fiducia non est aliud quàm spes, nõ quælibet, sed habens cõiunctã certitudinẽ. Et si hoc intelligat per modum spei, nõ contradicò.

¶ Ad hoc dicitur, negando quod fiducia, vt est pars integralis fortitudinis, vt scilicet restricta est ad materiam fortitudinis, sit virtus proprie loquendo: & propterea non continetur sub aliqua virtute, vt inferius sub suo superiori essentiali. Et ad probationẽ, quod actus fiduciæ est actus per se virtuosus. er-

R R go ha-

Sup. q. 123. cor. Et 3. di. 3. q. 3. ar. 3. q. 1. cor.

¶ I. i. in secundum Scholasticum in fol. 3. ante mediũ libri. ¶ Lib. 3. de inuentione in fol. 3. ante r. nem. ¶ q. præc. & q. 129. in dual. sioue.

go habitus est per se
virtus. Negatur an-
tecedens, quoniam
actus fiducia non
est virtuosus per se,
sed vt pars alterius,
scilicet, fortitudi-
nis: sicut nec actus
hepatis, aut cere-
bri est actus per se,
sed vt partis, quæ
quicquid est, totius
est. Vnde author
dicit, quod non est
fiducia virtus, quia
alienam materiam
respicit, scilicet,
fortitudinis mate-
riam. ad virtutis au-
tem speciem prop-
ria exigitur mate-
ria. Ad improbatio-
nem autem secun-
do loco authoris per
interrogatione, re-
spondetur, quod ro-
bur spei est modus
spei addens supra
speciem firmitatem re-
ctam. Et sic patet
quod est aliud a se,
& est qualitas, vel
relatio superaddita
spei secundum di-
uersas opiniones de
bonitate, & mali-
tia morali in passio-
nibus posita vel eli-
citur, vel imperari-
ue &c. Hæc enim
sunt proposito im-
pertinentia, & sunt
in precedenti libro
tractata.

Art. i. ad 3.
argum.

l. i. q. cap. 3.
declinando
ad finem
tom. 5.
D. 679.

l. 2. q. 2. ar.
2. & 3. & q.
40. ar. 4.

In corp. ar.

Loco citato
in argu. sed
contra.
q. 129. ar. 1.

rei concepit ex aliquo considera-
to. Quandoque quidem in seipso,
puta. cum aliquis videns se sanum,
confidit se diu victurum. Quando-
que autem in alio, puta, cum ali-
quis considerans alium amici suū
esse, & potentem, fiduciam habet
adiuari ab eo. Dicitur est autem
supra, * quod magnanimitas prop-
rie est circa spem alicuius ardui:
& ideo quia fiducia importat quod-
dam robur spei proueniens ex ali-
qua consideratione, quæ facit vehe-
mentem opinionem de bono affe-
quendo, inde est qd fiducia ad ma-
gnanimitatem pertinet.
AD PRIMUM ergo dicendum,
quod sicut dicitur in 4. Ethicor. *
ad magnanimum pertinet nullo
indigere, quia hoc deficientis est:
hoc tamen debet intelligi secun-
dum modum humanum. vnde ad-
dit, vel vix. Hoc est enim supra ho-
minem, vt omnino nullo indigeat.
Indiget enim omnis homo, primo
quidem diuino auxilio: secun-
do autem etiam auxilio humano,
qa homo est naturaliter animal so-
ciale, eo quod sibi non sufficit ad
vitam. In quantum ergo indiget
alijs, sic ad magnanimum perti-
net, vt habeat fiduciam de alijs:
quia hoc etiam ad excellentiam
hominis pertinet, quod habet a-
lios in promptu, qui enim possint
iuuare. In quantum autem ipse ali-
quid potest, intantum ad magna-
nimitatem pertinet fiducia, quam habet de se-
ipso.

AD II. dicendum, quod, sicut supra * dictum
est, cum de passionibus ageretur, spes quidem di-
recte opponitur desperationi, quæ est circa idem
obiectum, scilicet, circa bonum: sed secundum obie-
ctorum contrarietatem opponitur timori, cuius obie-
ctum est malum. Fiducia autem quoddam robur spei
importat, & ideo opponitur timori, sicut & spes.
Sed quia fortitudo proprie firmat hominem circa
mala, magnanimitas autem circa prosecutionem bo-
norum: inde est quod fiducia magis proprie pertinet
ad magnanimitatem, quam ad fortitudinem. Sed
quia spes causat audaciam, quæ pertinet ad fortitu-
dinem, inde est quod fiducia ex consequenti ad for-
titudinem pertinet.

AD III. dicendum, quod fiducia, vt dictum *
est, importat quandam modum spei: est enim fidu-
cia spes roborata ex aliqua firma opinione. Modus
autem adhibitus alicui affectioni potest pertinere ad
commendationem ipsius actus, vt ex hoc sit meri-
torius: non tamen ex hoc determinatur ad speciem
virtutis, sed ex materia. Et ideo fiducia non potest,
proprie loquendo, nominare aliquam virtutem, sed
potest nominare conditionem virtutis. Et propter
hoc numeratur inter partes fortitudinis, non quasi
virtus adjuncta, nisi secundum quod accipitur pro
magnanimitate a Tullio, * sed sicut pars integralis, vt
dictum est. *

Vtrum securitas ad magnanimitatem
pertineat.

AD septimum sic proceditur.
Videtur quod securitas ad ma-
gnanimitatem non pertineat. Se-
curitas. n. vt supra habitum * est, im-
portat quietem quandam per tur-
batione timoris: sed hoc maxime
facit fortitudo, ergo securitas vt
detur idem esse, qd fortitudo: sed
fortitudo nõ pertinet ad magna-
nimitatem, sed potius conuertit. er-
go neque securitas ad magna-
nimitatem pertinet.

¶ 2. Pret. l. id. dicit in li. Eymolog.
q. securus dicitur quasi sine cura:
sed hoc videtur esse contra virtu-
tem, quæ curam habet de rebus
honestis, secundum illud Apostoli
2. ad Timot. 2. Sollicite cura rep-
sum probabilem exhibere. Deo. er-
go securitas non pertinet ad ma-
gnanimitatem, quæ operatur ma-
gnam in omnibus virtutibus.

¶ 3. Pret. Non est idem virtus, &
virtutis premium: sed securitas op-
nitur virtutis premium, vt patet Job
11. Similitudinem, que est in mar-
tua, abstuleris, defossus securus do-
mites. ergo securitas non pertinet
ad magnanimitatem, neque ad illius
virtutem, sicut pars eius.

SED CONTRA est, quod Tul-
lius dicit in 1. * de Officijs, quod
ad magnanimum pertinet neque
perturbatione animi, neque homi-
ni, neque fortune succumbere: sed
in hoc consistit hominis securitas
ergo securitas ad magnanimitatem
pertinet.

RESPON. Dicendum, qd sicut
Philos. dicit in 2. * sive rhetorice,
Timor fecit homines confidentes,
in quantum scilicet curam habent
qualiter possint euadere ea,
quæ timeant. Securitas autem dicitur
per remotionem huius curæ,
quam timor ingerit: & ideo secu-
ritas importat quandam perfectam
quietem animi a timore, sicut fi-
ducia importat quoddam robur
spei. Sicut autem spes directe perti-
net ad magnanimitatem, ita timor
directe pertinet ad fortitudinem:
& ideo sicut fiducia immediate per-
tinet ad magnanimitatem, ita se-
curitas immediate pertinet ad for-
titudinem. Considerandum ta-
men est, quod sicut spes est causa
audacia, ita timor est causa despera-
tionis, vt supra habitum est. * cum
de passionibus ageretur: & ideo
est fiducia ex consequenti perti-
net ad fortitudinem, in quantum

Si voluntas, aut est
voluntio simplex, a
imperatura. Si secun
dum ipsa non est di
stincta a magnificen
tia. Si primum, cum
connotat ex parte in
tellectus certitudi
nem quādam, sic est
exempli spei. Si autem
si actus intellectus,
non videtur esse nisi
certitudo. Et hoc di
cebamus esse conno
tam per fiduciam.
¶ Ad hoc dubium di
citur, quod securitas
opime ponitur vira
fiduciam. Et cum
dicitur, Habita fidu
cia habetur quies a
timore, respondetur
dupliciter. Primo,
quod cum spes sit de bo
no, & timor de ma
lo, quanto firmior
est spes alicuius bo
ni, tanto minor est
timor oppositi mali,
hoc est, privationis,
seu carnis illius bo
ni: & quod ratione
negationis boni spe
rai non oportet pone
re vira fiduciam,
securitatem, sed ra
tione aliorum malo
rum. ver. gr. In ma
teria fortitudinis po
nitur fiducia ratio
ne victorie, & non
oportet ponere secu
ritatem respectu pri
vationis victorie sed
ponitur securitas re
spectu malorum que
sustinenda imminet,
puta, vulnerum &c.
Et sic fiducia, & se
curitas ponuntur res
pectu diversorum
obiectorum. Dici
tur nihilominus se
cundo, quod est alia
necessitas ponendi
vtramque ex parte di
versarum passionū.
Nam fiducia respicit
spem, securitas ti
morem. Et oportet
vtramque passionē
habere proprium re
ctificatum. Unde
ex hoc ipso, quod fidu
cia parit securitatem,
ostenditur nec super
fluitas, nec identitas,
sed concomitantia
respectu eiusdem, si
concurrunt. Prima ta
men responsio, que
categorica est, suffi
cit: quoniam ostendit
quod in diversis passio
nibus respectu diver
sorum obiectorum
parialium oportet
ponere plures mo
dos, seu conditiones
virtuosas. Et per hoc
patet solutio secun
di.

vtitur audacia, ita & securitas ex
consequenti pertinet ad magna
nimitatem, in quantum repellit
desperationem.

AD PRIMVM ergo dicendum,
quod fortitudo non precipue lau
datur ex hoc, quod non timeat,
quod pertinet ad securitatem: sed
in quantum importat firmitatem
quandam in passionibus. Unde
securitas non est idem quod for
titudo, sed est quedam conditio
eius.

AD III. dicendum, quod non
quolibet securitas est laudabilis,
sed quando deponit aliquis curā
prout debet, & in quibus timere
non oportet: & hoc modo est
conditio fortitudinis, & magna
nimitatis.

AD IIII. dicendum, quod in virtuti
bus est quedam similitudo, & par
ticipatio future beatitudinis, vt su
pra habitum est: * & ideo nihil
prohibet securitatem quādam ef
se conditionem alicuius virtutis,
quāuis perfecta securitas ad pre
mium virtutis pertineat.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum bona fortuna conferant ad ma
gnanimitatem.

AD OCTAVVM sic procedi
tur. Videtur quod bona for
tunę non conferant ad magnani
mitatem: quia, vt Seneca dicit in
lib. de ira. Virtus sibi sufficiens est:
sed magnanimitas facit omnes vir
tutes magnas, vt dictum est. * er
go bona fortunę non conferunt
ad magnanimitatem.

¶ 2 Prę. Nullus virtuosus cōtem
nit ea, quibus inuatur: sed magna
nimus cōtēnit ea, que pertinent
ad exteriorem fortunam. Dicit. n.
Tullius in libro de Offic. * quod ma
gnus animus in externarum rerū
despicientia commendatur. ergo
magnanimitas nō adiuuatur a bo
nis fortunę.

¶ 3 Prate. Ibidem Tullius * sub
dit, quod ad magnanimum perti
net, ea, que videntur acerba, ita fer
re, vt nihil a statu naturę disce
dat, nec a dignitate sapiētis. & Ari
stot. dicit in 4. Ethicorum, * quod
magnanimus in infortunijs non
est tristis: sed acerba, & infortunia
opponuntur bonis fortunę, qui
libet enim tristatur de subtractio
ne eorum quibus inuatur. ergo
exteriora bona fortunę non con
ferunt ad magnanimitatem.

SED CONTRA est, quod Phi
losoph. dicit in 4. Ethicorū, * quod
bona fortunę videntur conferre

A ad magnanimitatem.

RESPON. Dicendum, quod si
cut ex supra dictis patet, magna
nimitas ad duo respicit, ad hono
rem quidem sicut ad materiam,
& ad aliquid magnum operan
dum sicut ad finem: ad vtrumque
autem istorū bona fortunę coo
perantur. Quia enim honor vir
tuosis non solum a sapientibus,
sed etiam a multitudine exhibe
tur, quę maxima reputat huius
modi exteriora bona fortunę, fit
ex consequēti, vt ab eis maior ho
nor exhibetur his, quibus adsunt
exteriora bona fortunę. Similiter
etiam ad actus virtutum organi
ce bona fortunę deseruiunt, quia
per diuitias, & potentias, & ami
cos datur nobis facultas operan
di: & ideo manifestum est, quod
bona fortunę conferunt ad ma
gnanimitatem.

AD PRIMVM ergo dicen
dum, quod virtus sibi sufficiens
esse dicitur, quia sine his etiam ex
terioribus bonis esse potest: indi
get tamen his exterioribus bonis
ad hoc, quod expeditius operetur.

AD III. dicendum, quod magnanimus exteriora bo
na, pro quibus debeat aliquid indecens facere. Non
contemnit, in quantum nō seputat ea bona magna,
tamen quantum ad hoc contemnit ea, quin reputet
ea vtilia ad opus virtutis exequendum.

AD IIII. dicendum, quod quicumque non reputat
aliquid magnum, neque multum gaudet, si illud ob
tineat: neque multum tristatur, si illud amittat. Et ideo
quia magnanimus non estimat exteriora bona, scilicet
cet, bona fortunę, quasi aliqua magna, inde est quod nec
de eis multum extollitur si adsint, neque in eorum
amissione multum deiecitur.

QVAESTIO CXXX.

De presumptione, in duos articulos
articulos.

¶ **I** N DE considerandum
est de vitijs oppositis ma
gnanimitati.

¶ Et primō, de illis que opponun
tur sibi per excessum, que sunt
tria, scilicet presumptio, ambitio, & ina
nis gloria.

¶ Secūdo, de pusillanimitate, que
opponit ei per modū defectus.

Et circa primum queritur duo.

¶ Primō, Vtrum presumptio sit
peccatum.

¶ Secūdo, Vtrū opponatur ma
gnanimitati per excessum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum presumptio sit peccatum.

AD PRIMVM sic proceditur.
Videtur, quod presumptio
non sit peccatum. Dicitur enim
Secunda Secunda S. Thomę.

¶ Ad tertiu dicitur,
quod maior est fal
sissima, nec probatio
aliquid apparentie
habet.

Ar. 1. huius
quirit.

¶ Ad quartum, li
cet possit negari ma
ior, quia partes illę
sunt positę respectu
fortitudinis, non ma
gnanimitatis, potest
tamē dici vt ad quin
tum, quod securitas
comprehensio est sub
fiducię nomine. Non
quod securitas sit in
ferius respectu fidu
cię, quia fiducia est
boni, securitas a ma
lo. sed propter con
comitantiam earun
dem respectu oppo
sitorum. Securitas
enim a malo aliquo
infert quandam fidu
ciam de bono oppo
sito, & econtra.

¶ Ad se tū dicitur,
quod securitas nec
est actus intellectus,
nec voluntatis: sed
est in irascibili habi
tus quietatiuus a ti
more.

¶ Super Quęstionis
centesima trigesima
Articulum pri
mum.

¶ In art. 1. q. 130. in
responsione ad pri
mū, circa illud. Pra
sumptiuosum est, quod
aliquis in statu im
perfectę virtutis at
tentaret assequi statim
ea, que sunt perfectę
virtutis, dubium oc
currit ex Martino, in
tractat. dicto q. 1. de
presumptione, ubi tri
pliciter cōtra hoc di
ctum vniuersaliter
intellectu arguit. Pri
mo, Quia historiis
ecclesiasticis nō cōsi
nat, dū multos legi
mus in statu imper
fectę virtutis volasse
ad eorum, aut religio
nem; alios expo
suisse se martyrio p
fide Christi. Secūdo,
Quia non consonat
rationi morali. Nam

Capit. q. 21.
art. 2. ad 1.
& q. 70. ar.
tic. 3. ad 2.

R R a cuiusli